

CONGRESELE ANUALE ALE LIGII CULTURALE, REȚEA CULTURALĂ DEZVOLTATĂ DE NICOLAE IORGA ÎNTRE ANII 1908-1940

Paula Balhui*

Abstract: *The analysis of the documents mentioned in this study helped me to identify the Cultural League as a well-organized association with numerous collaborators and various cultural activities with great impact on the society. We cannot speak of the cultural successes of the Cultural League without mentioning Nicolae Iorga, who, unlike his illustrious predecessors at the head of the League, managed to keep interconnected a group of valuable people from all intellectual levels interconnected, all driven by the enthusiasm and vivacity of the esteemed opinion-maker. They all succeeded in imprinting a current of nationalism and civics in the Romanian society, which subsequently defined us as a nation.*

In order to demonstrate this, I will briefly review the activities of the annual congresses of the Cultural League, pointing out various social, cultural, ethnic and financial issues debated and agreed on at the meetings organized at these congresses. The information presented is only a part of the vast cultural process that took place at these congresses. My personal conclusion is that these annual congresses of the Cultural League represented an important cultural and promotional support among the popular masses. The activities carried out year after year represented a valuable source of culturalization, which helped the communities to understand the social and cultural context of the time, the spirit of solidarity of the civil society and the civic initiatives, all supporting the process of cultural development of the Romanian society at the beginning of the 20th century.

Keywords: culturalization of the masses, national promotion, League for the Cultural Unity of All Romanians, Nicolae Iorga, Romanian culture.

În studiul de față voi analiza Congreșele Anuale ale Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor pentru a evidenția rolul acestora în desăvârșirea planului cultural al lui Nicolae Iorga, inițiat la nivel național. În acest context, voi expune doar o selecție limitată de acțiuni corelate cu activitățile desfășurate în cadrul congreselor anuale ale Ligii Culturale, subliniind aspecte legate de eforturile depuse de

* Doctorand, SCOSAAR – Școala Doctorală de Istorie și Arheologie, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București; e-mail: paulabalhui@yahoo.com

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXIII, 2024, Supliment nr. 1, p. 141-160.

membrii secțiilor Ligii în organizarea activităților culturale, largă participare a colaboratorilor din instituții partenere și măsuri luate pentru culturalizarea maselor, toate acestea fiind animate de spiritul solidarității naționale.

Sursele cercetării mele au la bază documentele identificate în *Fondul Ligii Culturale*, de la Arhiva Națională Istorică Centrală, comunicări informative și articole din periodicele vremii, respectiv „Calendarul Ligei Culturale”, „Neamul Românesc”, „Curentul”, „Dimineața”, „România” și „Universul”. Cea mai completă sursă de informare pe care am identificat-o despre congresele anuale ale Ligii Culturale, a fost „Calendarul Ligei Culturale”, apărut sub îndrumarea lui Nicolae Iorga, care anterior își exersase abilitățile publicistice cu ziarul „Neamul Românesc”, apărut în 1906. În paginile calendarului se descriu pe larg: programul congreselor anuale, date financiare prezentate de secții și Comitetul central, subiectele dezbătute în ședințe, intervențiile la întruniri și impresiile participanților la congrese. Toate aceste informații m-au ajutat să susțin ideea afirmată de-a lungul timpului și de alți istorici, că Liga Culturală a influențat societatea românească de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, după planul cultural și viziunea lui Nicolae Iorga.

Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor înființată în anul 1890, a fost concepută ca o redutabilă cetate a spiritului civic și național, cu organizarea de evenimente culturale ce au atras atenția presei contemporane, până la desființarea sa în anul 1948. De la primul *Apel pentru apărarea drepturilor românilor* din 1891, Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor a militat pentru spiritul românesc în toate formele lui existențiale. Propaganda scopurilor ei culturale a cunoscut sușuri și coborâșuri, fiind direct influențată de contextele politice și sociale ale vremii. După o perioadă de letargie culturală, anul 1907 a adus Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor¹ o revitalizare a programului cultural propus societății românești. Anul frământărilor sociale, pentru Nicolae Iorga a fost un an ce a trasat o nouă direcție culturală și politică, în calitate sa de deputat independent de Iași² și membru în Comitetul central al Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor.

¹ Liga pentru Unitatea Culturală a Românilor a fost înființată în anul 1890.

² A fost singurul deputat independent din Parlament.

Încă din 1906, prin mesajul din ziarul „Neamul Românesc”³, Nicolae Iorga clădea temelia planului său de „reformă morală și de educare a maselor”. Articolul *Liga Culturală se pune în serviciul Culturii românești* este mesajul oferit de Nicolae Iorga publicului, pentru a evidenția viziunea sa culturală cu privire la rolul asumat de Liga Culturală: „Aceasta ar trebui să însemne totdeauna tovărășia oamenilor cuțți cari înțeleg că numai prin cultură, printr-o cultură proprie, cu notă națională și valoare morală, cu îndreptare practică și o răspândire largă se poate asigura viața neamului nostru și i se poate face un loc, recunoscut de toată lumea, în civilizația contemporană”⁴.

Publicațiile au jucat un rol important în mecanismul activităților culturale patronate de Ligă. Încă de la înființare, în Statutele Ligii la articolul 2, lit. c, se preciza sprijinirea publicațiilor care „lucrează în scopul Ligii”⁵. O parte dintre ele au avut o activitate mai îndelungată, altele au apărut însă sporadic sau într-un singur număr. De menționat sunt publicațiile: „Liga Culturală” a secției Turnu Severin în 1893; „Calendarul Ligii” (1894); „Liga Română” (1896);⁶ „Buletinul Ligii Culturale”, pentru secțiile de la Craiova (1911), Focșani (1916), Galați (1922). La București apăreau: „Informații pentru membrii Ligii” (1912-1915), „Întrunirea Ligei Culturale”, „Revista Ligii Culturale”, „Povățuitorul Sănătății” (1919), „Congresul Ligii Culturale” (1910-1914)⁷.

Dintre aceste periodice „Calendarul Ligii” se remarcă printr-o durată de apariție mai îndelungată, totuși nu au lipsit sincopetele în apariții, cauzate de lipsurile financiare. El reapare în 1908 sub un nou format publicistic cu titlul „Calendarul Ligei Culturale”, având un tiraj după anul 1920 de circa 10.000-20.000 exemplare⁸. În paginile

³ „Neamul Românesc”, inaugurat în 1906, a fost structurat ca un ziar cu orientare politică naționalistă, primul număr apărând la data de 10 mai, când se serbau 40 ani de domnie a monarhului Carol I, căruia i-a dedicat și un articol: *Jubileul*.

⁴ N. Iorga, *Liga Culturală se pune în serviciul Culturii românești*, „Neamul Românesc”, anul II, nr. 54, 8 noiembrie 1907, p. 849–851.

⁵ *** *Statutele și Regulamentul Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor*, Focșani, 1891, p. 2.

⁶ Tiraj săptămânal; din 1897 devine ziar, cu apariție până în 1899.

⁷ Barbu Theodorescu, *Date istorice din viața Ligii Culturale*, „Boabe de grâu”, nr. 8, octombrie 1930, p. 463.

⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale [infra: ANIC], *Fond Liga Culturală*, dos. 5/1919, f. 31–32.

publicației, lângă promovarea diferitelor evenimente culturale, comemorări de personalități, domnitori, evenimente istorice și conferințe ale Ligii, congresele anuale primesc un spațiu generos.

Primul congres anual, după perioada de transformări la nivel organizațional prin care a trecut Liga Culturală, are loc la Galați, între 1-2 iunie 1908. Din paginile „Calendarului Ligei Culturale” pe anul 1908 aflăm noua componență a Comitetului Ligii: dl. Sava Șomănescu, președinte; Virgil Arion și generalul Balahan, vice-președinți; N. Iorga, secretar, dl. arhitect Dobrescu, casier⁹. Iorga a criticat direcția anterioară avută de Ligă, care, în opinia lui, s-a abătut de la scopul inițial și a pierdut din prestigiu, prin lipsă de acțiune. „A cărei menire și unică menire este și poate să fie întreținerea prin cultura, prin cartea românească, prin graiul românesc de propagandă, prin serbări potrivite, prin concursuri și expoziții, a spiritului românesc în tot cuprinsul Romînimii, este în decadentă”¹⁰. Iorga deplânge soarta filialelor Ligii desființate și cele șase rămase nu au o situație prea bună, afirmând că „Liga e săracă, fiindcă nu e sufletește bogată”¹¹. El a accentuat nevoia de implicare a Ligii în acțiuni și ajutor cultural pentru românii din Bucovina, prin sprijinirea de exemplu a societății librăriei „Școala Românească”, al cărei jubileu se apropia și deschiderea de noi librării românești; iar în Ardeal „doar prin cărți a înviat neamul nostru în Ardeal, și prin cartea, prin propovăduirea ardelenescă ne-am trezit din umilinta sufletelor”, se cere de la Ligă „o stăruitoare muncă în luminarea neamului prin cărți, care să păstreze vie în ei credința și să-i înmprospăteze puterile de luptă”¹².

Anterior, în paginile ziarului „Neamul Românesc”, Nicolae Iorga își făcea cunoscute ideile de schimbare a ideologiei Ligii Culturale. El vorbea de „hrană spirituală” pentru tot poporul român¹³ iar în articolul *De la Ligă – Chemare*¹⁴, împreună cu președintele Ligii, S. Șomănescu, semnează un apel de înscriere a „iubitorilor de cultură” în filialele Ligii din țară. Sub îndemnul *Salvați Liga !*, Iorga a propus organizarea de

⁹ „Neamul românesc”, III, nr. 71, din 15 iunie 1908, p. 1123.

¹⁰ Idem, III, nr. 67, din 6 iunie 1908, p. 1045.

¹¹ *Ibidem*, p. 1046.

¹² *Ibidem*, p. 1049.

¹³ „Neamul Românesc”, III, nr. 79, din 4 iulie 1908, p. 1237–1238.

¹⁴ Idem, III, nr. 123, din 15 octombrie 1908, p. 1949.

acțiuni culturale caritabile „prin festivaluri, prin conferințe, prin expoziții, prin cărți, întâmplător prin danii”, care să ajute Liga în parcursul său cultural¹⁵.

Un alt eveniment important în parcursul Ligii în anul 1908 și marcat în paginile „Calendarul Ligei Culturale” este cel al înființării Bibliotecii Ligii Culturale în sediul din Str. Calea Victoriei, nr. 72, la data de 1 ianuarie 1908. De această inaugurare se leagă și donația lui Nicolae Iorga, ce a însumat 10.000 volume¹⁶, un act de generozitate ce nu a fost singular¹⁷; pe parcursul vieții sale a lăsat o bogată moștenire culturală însumând mii de cărți pentru „luminarea neamului”¹⁸. Această donație a avut scopul de a impulsiona acțiuni similare în secțiile Ligii din țară, fapt demonstrat de numeroasele intervenții ale lui Iorga la fiecare congres anual, de a se înființa biblioteci populare din donații ale „iubitorilor de cultură”.

Congresul anual al Ligii Culturale de la Iași (17 mai-19 mai 1909), a venit cu noi propuneri constructive în folosul culturalizării maselor. O detaliată și extinsă prezentare a evenimentelor de la Congresului de la Iași, o face Iorga în articolul *Congresul de la Iași al „Ligei Culturale”*¹⁹. Iașul era în accepțiunea lui Iorga „vechiul Scaun de Domnie, «cetatea Unirii» și statornic centru de cultură românească”. Pe baza unui inventar al cărților din depozitul Bibliotecii Ligii, se vor trimite către filialele din țară cărți, pentru deschiderea de biblioteci publice. Iorga propune ca bibliotecile publice deschise din inițiative private să „adere la scopurile Ligei, unind acțiunea lor cu acțiunea ei și primind din parte-i tot sprijinul ce se cuvine”²⁰. Observăm abordarea lui Iorga privind importanța înființării de biblioteci, în raport cu nevoia de cultură în societatea românească și necesitatea unor „sedii statornice”

¹⁵ Idem, III, nr. 74, din 22 iunie 1908 p. 1158.

¹⁶ Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga. Bibliografie, 1871-1940*, București, Edit. Științifică și Pedagogică, 1976, p. 49; Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga. Oameni de seamă*, p. 227.

¹⁷ În 1907 a înființat o „Casa de citire pentru popor” în Tătărași (Iași), pe str. Brânduș, donând 3.000 volume; Barbu Theodorescu, *Date istorice din viața Ligii Culturale*, „Boabe de grâu”, nr. 8, octombrie 1930, p. 463.

¹⁸ Biblioteca personală a fost donată spre folosul studenților în 1923.

¹⁹ Articol apărut în *Calendarul Ligii Culturale pe anul 1910*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1909, p. 2—35.

²⁰ *Ibidem*, p. 25.

care să cuprindă „sala de bibliotecă, de muzeu, de conferințe și concerte, pe lângă încăperi pentru birouri”²¹. În anul 1924 acest criteriu devine condiție pentru funcționarea unei secții, conform ședinței din 26 iunie 1924. Secțiile urmau a fi dizolvate dacă nu înființau muzeu, trupă de diletanți, iar fiecare secție trebuia să aibă câte zece secțiuni rurale²². De asemenea, Liga trebuia să editeze „cărți pe înțelesul poporului”, acelea care să trezească „conștiința națională în săracii neamului, căci prin această conștiință a lor îi pot face puterea cea mare și cu totul necesară, și ea va alege deci acele lucruri prin care să se amintească mai mult unitatea elementară și esențială a neamului nostru”²³.

Un alt punct al ședinței l-a reprezentat discuția pentru construirea unui sediu – Palatul Ligii Culturale, ce urma a se ridica cu acceptul primarului din București, Vintilă Brătianu, iar terenul era situat pe Bulevardul Schitu-Măgureanu. Ca responsabili din partea Ligii au fost numiți: Sava Șomănescu, D. Tacu și Șt. Bogdan²⁴.

Iorga a fost promotorul ideii desfășurării congreselor Ligii în fiecare an în alt oraș, motivul fiind de „a populariza scopurile Ligii, a-i duce pretutindeni cuvântul de viață națională, îndemnul spre o muncă statornică în vederea celor mai înalte idealuri, a celor mai adevărate nevoi sufletești, și a celor mai legitime speranțe”²⁵. El propunea pentru o mai bună predictibilitate ca detaliile legate de desfășurare congresului anual să fie stabilite cu un an înainte, inclusiv programul de evenimente, buget și participare.

Impactul în societate avut de organizarea Congresului de la Iași, reiese din ecourile din presa vremii, care s-a împărțit în două tabere în funcție de percepția mediului cultural și politic din societatea românească. Ziarele „Timpul”, „Lupta”, „Minerva” laudau inițiativele de la Congres; astfel „Minerva” menționează rolul jucat de Iorga în calitate de secretar general al Ligii, care a coordonat tipărirea pentru prima oară a unui Raport general și rapoarte ale filialelor Ligii. Pe lângă

²¹ *Ibidem*, p. 27.

²² ANIC, *fond cit.*, dos. 5/1919, f. 58.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Calendarul Ligii Culturale pe anul 1910*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1909, p. 27.

²⁵ *Ibidem*, p. 18; Gheorghe Median, *Nicolae Iorga și Liga Culturală*, „Memoria Antiquitatis”, VI–VIII, 1981, p. 217–219; [http://www.muzeu-neamt.ro.](http://www.muzeu-neamt.ro;); <http://cimec.ro.>, accesat la 20 iunie 2023.

secțiile care „vegetau” au mai fost înființate din 1908, alte treisprezece secțiuni. Numărul reprezentanților secțiunilor a fost „aproape de trei ori mai mult ca în trecutul apropiat”²⁶.

La Congresul din 1910, organizat la Ploiești între 21-22 mai, au asistat 170 de delegați din 50 secții²⁷. Conform cutumei, orașul Ploiești a fost ales în Congresul de la Iași, ca urmare a propunerii domnului Munteanu-Rîmnic, care a subliniat varietatea de posibilități pentru excursii și prezența a trei filiale din Prahova „bine reprezentate”²⁸. Pe lângă evenimentele culturale și excursiile pentru delegații, se remarcă tema dezbătută la Congres, respectiv, preocuparea Ligii pentru viitorul școlii românești în Ungaria, de interes fiind cuvântările lui Gheorghe Marcu și dr. Drăgescu de la Craiova.

În anul 1911, între 21-22 mai, Craiova găzduiește Congresul anual al Ligii și, ca și în anul anterior, românii din afara granițelor sunt în centrul dezbaterilor. Articolele scrise de: dna Elena Pop Hossu-Longin, *Despre Societățile femeilor române din Ardeal și Ungaria; Cum s-ar putea asigura viitorul școlii românești din Ungaria*, semnat un român din Ardeal și *Cântecele țeranului român din părțile Bistriței*, semnat E.A.C., dezbate o problema majoră de interes național, demonstrând pe tot parcursul anilor premergători Marii Uniri implicarea și rolul Ligii Culturale în desăvârșirea unității naționale²⁹. Domnul Damian Drăgănescu, de la Galați propune „aducerea, pe socoteala secțiilor, de conferențieri distinși, organizarea de reprezentații teatrale cu subiecte morale și naționale, baluri și serate dansante și literare, concursuri cu premii pentru costumele naționale, serbări câmpenești; să se amintească 24 Ianuar și 3 Maiu. La toate cele de mai sus membrii Ligii să aibă 25% reducere ...”³⁰.

Anul 1912 aduce congresul Ligii la Constanța, deschis pe 13 mai, la care au participat „peste 500 delegați”³¹. De organizarea evenimentului s-au ocupat secția din Constanța a Ligii, Casa de citire și

²⁶ *Ibidem*, p. 41.

²⁷ *Calendarul Ligii Culturale pe anul 1911*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1911, p. 129.

²⁸ *Ibidem*, p. 31.

²⁹ *Calendarul Ligii Culturale pe anul 1912*, Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, f.a.

³⁰ „Neamul Românesc”, nr. 64, din 21 iunie 1911, p. 1102.

³¹ „Universul”, nr. 131, din 15 mai 1912, p. 3.

autoritățile locale din oraș. Impactul în comunitate era mare, așa cum relatează presa vremii „deși era ora matinală, cu toate că amenința a ploaie, totuși sute de cetățeni au venit la gară întru întâmpinarea oaspeților”. Atmosfera festivă era în întreg orașul, toate străzile și instituțiile publice au arborat tricolorul. Urările de bun venit oferite delegaților de elevul Belu Ion, din clasa a III-a primară, Școala nr. 2 de băieți, sunt răsplătite de Nicolae Iorga cu bomboane³².

Congresul anului 1913 desfășurat la Piatra-Neamț între 19-23 mai a fost axat pe probleme politice legate de statutul României față de război. Se semnează *Proclamația de la Piatra-Neamț*, act adresat M.S. Regele, instituțiilor statului și societății, prin care se atrage atenția asupra situației românilor din teritoriile ocupate și pe care presa maghiară l-a considerat instigator la răzvrătire³³. Poziția Ligii și în special a președintelui Virgil Arion față de situația României în raport cu războiul se va încheia prin demisia Comitetului Central la 14 noiembrie 1914 și alegerea unui nou Comitet Central condus de Vasile Lucaciu, care a susținut neutralitatea României, iar ulterior a organizat și acțiuni de mobilizare a populației în 1915, în contextul renunțării la neutralitate³⁴.

După perioada zbuciumată a anilor de război, acțiunile culturale ale Ligii intră pe un trend ascendent odată cu preluarea președinției de către Nicolae Iorga. Liga devine o organizație culturală cu notorietate, reușind să polarizeze în jurul unui țel comun un număr impresionat de români din toate mediile sociale. Aceasta afirmație este susținută de avântul secțiilor existente, astfel în 1910 erau 29 de secții, în 1925 erau 75 secții, iar în 1930 erau raportate 118 secții la nivel de țară³⁵.

Putem observa că impactul Ligii Culturale după Marea Unire nu se diminuează, așa cum afirmau unele voci din epocă, pe motiv că și-a îndeplinit rolul în procesul de unire a spiritului național. Numit președinte al organizației, de Comitetului Central al Ligii Culturale în ședința din 21 mai 1919, Nicolae Iorga a îndemnat filialele la implicare

³² *Ibidem*.

³³ D. Bogdan-Duică, *Politica Ligei Culturale. București, 14 decembrie 1914*, București, Tipografia Românească, 1914, p. 3–7.

³⁴ Gheorghe Median, *Nicolae Iorga și Liga Culturală*, „Memoria Antiquitatis”, VI–VIII, 1981, p. 216–217; accesat pe www.cimec.ro.

³⁵ Date susținute de rapoartele furnizate de *Partea informativă din Calendarul anual al Ligii Culturale* pe anii 1911, 1926, 1931.

în promovare culturală „prin serbări, conferințe, un ziar de Duminică, precum și broșuri populare”³⁶. În articolul *Ce e Liga Culturală*, cu un scurt istoric, Nicolae Iorga a prezentat în trei puncte, noile acțiuni culturale de după Marea Unire. Rolul colaborării cu asociațiile ardelenene, bucovinene și basarabene, plus îndemnul la a cotiza cu un un leu pe lună, „orice bun român”³⁷.

Congresul anului 1920 s-a organizat la Râmnicu-Vâlcea și s-a remarcat propunerea ca adunările Ligii să fie nu doar la oraș, ci și în sate din „toate Ținuturile, în ordinea însemnătății lor istorice și culturale”³⁸. Nicolae Iorga a încercat o asociere a celor mai importante organizații culturale din Vechiul Regat și Transilvania. În acest sens au fost invitați la congres și membrii ASTRA, ocazie cu care s-a format „Federația pentru cultura neamului român”³⁹.

La Congresul de la Târgu-Jiu, din 9 iunie 1921, s-a anunțat deschiderea „Fondului Cultural Nicolae Iorga”, cu ocazia împlinirii a 50 de ani a lui Iorga. „Ca un deosebit prinos adus faptei culturale”, Comitetul Central al Ligei, „a hotărât să lege numele său de o operă culturală, întemeind un institut superior de cultură la Vălenii de Munte. Scopul institutului este „de chemarea femeilor române la spiritul cel nou al vremii și pregătirea ei cultural-națională”⁴⁰. Sunt vehiculate noi idei de culturalizare, Nicolae Iorga a propus un Teatru Popular, care să reprezinte „un mijloc de cultivare și moralizare a maselor”, „tipărirea de cărți ieftine și bine alese”, „cultivarea memoriei marilor eroi ai neamului”, colaborare între filiale, care „prin biblioteci, conferințe și șezători să fie ferite de a cădea pradă tuturor înșelătorilor și agitatorilor”⁴¹.

La Congresul de la Curtea de Argeș, din 7 mai 1922, Nicolae Iorga promovează Casele Naționale și le vede ca pe niște instituții ce au

³⁶ ANIC, fond *Liga Culturală*, dos. 5/1919, f. 4.

³⁷ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1921*, București, Edit. „Ligei Culturale”, 1921, p. 61.

³⁸ I. Constantinescu-Delabaia, *Congresul de la Râmnicul-Vîlcii al „Ligei Culturale”*, în *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1921*, p. 64.

³⁹ Idem, *Date istorice din viața Ligii Culturale*, „Boabe de grâu”, nr. 8, octombrie 1930, p. 457–463.

⁴⁰ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1922*, București, Edit. „Ligei Culturale”, 1922, p. 64.

⁴¹ Florian Zaharia, *Congresul Ligii Culturale din Târgul-Jiului*, în *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1922*, p. 56.

luat naștere din inițiative particulare, cu scopul de a îmbunătăți viața morală și materială a poporului. Astfel de Casă Națională se compune din: „o sală de sfaturi și teatru, o sală de bibliotecă și citit, o sală de expoziții, o sală de sport, un pavilion de horă, etc. Secția centrală deține o secție culturală și una economică, iar cele de la sate și periferii de orașe, doar secție culturală”⁴².

Anul 1923 readuce Galațiul în centrul activităților Ligii, găzduind în zilele de 27-30 mai 1923 congresul anual. Se decide ca Teatrul Popular al Ligii să intre în gestionarea Comitetului Central, în urma donației doamnei Aristide Blank⁴³. A fost adusă în discuție starea deplorabilă a mormântului lui V. Alecsandri de către C. Ifrim, președintele filialei Iași, iar Nicolae Iorga și Lupaș au lansat inițiativa înființării unui Panteon Național, propunând Biserica Cuțitul de Aur din Parcul Carol, București⁴⁴. În ședința de luni 28 mai, prof. Calmuschi, la prezentarea raportului secției Galați, a vorbit despre necesitatea deschiderii Bibliotecii Urechia „pentru a fi pusă la dispoziția marelui public atât de doritor de citit.” Iorga a continuat ideea, „arătând mijloacele de îndreptare ale acestei stări de lucruri la multe biblioteci publice”. El a propus ca și universitățile populare să se organizeze în asociații, iar Liga să inițieze demersuri pentru un Congres al tuturor Universităților Populare⁴⁵.

Nu este neglijat nici rolul studenților din filiala București, care prin festivaluri, cursuri și conferințe au contribuit la culturalizarea maselor, efort apreciat de Iorga și încurajându-i să continue acest demers. Iorga a vorbit de abuzul ridicării de statui, bani ce ar putea fi folosiți pentru „opere culturale pentru chemarea populației de la țară să participe la viața culturală și la învățământul superior”. Printre excursiile organizate au fost: plimbarea pe Dunăre cu vaporul „Principele Carol” și vizitarea orașelor Ismail, Tulcea și Reni⁴⁶.

Din fondurile Ligii se ofereau și burse; astfel la Bilanțul casieriei pe 1922-1923, bursele pentru cursurile de la Văleni însumau 2.500 lei,

⁴² *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1923*, București, Edit. „Ligei Culturale”, 1923, p. 81–82.

⁴³ *Ibidem*, p. 61-62.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 62.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 63.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 64.

iar banii pentru promovare culturală peste Nistru, erau în cuantum de 34.919.25 lei.

Secțiile aveau obligația de a organiza evenimente culturale pentru a se autofinanța și pentru a contribui la bugetul general al Ligii. Informații despre anvergura evenimentelor din secții extragem din *Dărilor de seamă* ale secțiilor Ligii publicate și dezbătute anual. Edificatoare este *Darea de seamă pe anul 1924 a Secției Galați*, de unde aflăm că șezătorile din semestrul de iarnă 1924-1925, de la Galați, au fost un succes, așa cum afirmă președintele secției, Aurel Scurtu. „Conduși în sufletele noastre de aceste îndemnuri am fost deosebit de onorați primind azeziunea celor mai de seamă reprezentanți ai culturii noastre la propaganda ce am început, care prin șezătorile și conferințele ce s-au ținut a marcat o manifestație culturală românească în orașul nostru cum nu s-a mai văzut, croind astfel Galaților reputația de a fi considerați printre centrele mari culturale ale țării”⁴⁷. Bilanțul încasărilor și veniturilor secției Galați, pe anul 1924, era în sumă de 96.297 lei, proveniți din liste de subscripții, cotizații ale membrilor⁴⁸, „donația Cercului Farmaciștilor din Galați, încasări de la șezători culturale cu conferințe și două reprezentații de teatru în București, cu piesele d. lui Iorga”⁴⁹.

În anul 1924, Congresul se desfășoară, pentru prima dată după 35 ani de existență a Ligii, dincolo de granițele Vechiului Regat, între 4-6 mai, la Suceava. Ocazie cu care Nicolae Iorga afirma că „Oltenia și Suceava sînt cele mai vii Ținuturi din țara românească”. Pe ordinea de zi s-au aflat probleme legate de fondurile pentru Teatrul Popular, Școala de Misionare și cursurile de vară de la Vălenii de Munte⁵⁰, iar Teatrul Popular a pus în scenă piesa lui Nicolae Iorga, „Sarmală, amicul poporului”.

Anul 1925 este marcat de serbarea a 60 ani de viață ai M.S. Regele Ferdinand I, moment pe care Iorga, în calitate de președinte al

⁴⁷ *Buletinul Ligei pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor. Dare de seamă pe anul 1924. Secția Galați*, nr. 3, Craiova, Litografia „Ramuri”, p. 13.

⁴⁸ Suma strânsă a fost de 15.814 lei, cf. informației din *Buletinul Ligei pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor. Dare de seamă pe anul 1924. Secția Galați*, p. 5.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1925*, București, Edit. „Ligei Culturale”; Vălenii-de-Munte, Tipografia „Datina Românească”, 1925, p. 83.

Comitetului central, îl vede oportun pentru a transmite un apel de strângere de fonduri, pentru înființarea Așezământului Cultural „Ferdinand I”, la Vălenii de Munte.

La Timișoara, între 21-25 mai 1925, s-a desfășurat Congresul anual, la care invitatul ASTREI din Sibiu, domnul Botiș, „salută făclia Ligii adusă azi în metropola Banatului”⁵¹, iar domnul D.N. Batzaria, în numele Societății de Cultură Macedo-Române, deplânge situația școlilor și bisericilor românești închise, vorbind „în numele românilor de peste graniță, care nu au fost dați uitării”⁵². Cu aceeași ocazie ține cuvântare o elevă a Cercului religios „Sf. Ecaterina” de la liceul Carmen-Sylva din Timișoara, care mulțumește Ligii Culturale pentru că prin propaganda desfășurată face posibilă „unitatea sufletească, întemeiată pe unitatea culturală”⁵³.

Anul 1926 aduce Congresul anual la Blaj, unde dr. Victor Chețianu a vorbit de legătura fără granițe dintre Ligă și Blaj, iar dna Elisa Bolocan, președinta Reuniunii femeilor din Blaj și prof. Roessler, în numele episcopului Teutsch și societăților culturale săsești, salută Liga. S-au adus în discuție lipsurile din școlile din Blaj și neimplicare a autorităților române, ocazie cu care Iorga a afirmat că „trăim într-o vreme când școala e perfectă, dar fără suflet, și e mai rău decât când școala era imperfectă, dar cu suflet”. El a oferit Liceului de fete din Blaj o reproducere a unui bust intitulat „Silișteanca” a sculptorului Mățăuanu⁵⁴. Secția Cernăuți primește sarcina să tipărească un volum de basme, care să se vândă în folosul Palatului Ligii, iar pentru înfrățirea cu minoritățile, în parteneriat cu biserica, s-a propus ca învățătorii din Ardeal să participe la cursurile organizate la Așezământul Cultural „Ferdinand I” de la Vălenii⁵⁵.

Congresul anului 1927 are loc la Târgu-Mureș și conferința ținută cu acest prilej de către Nicolae Iorga la Palatul Cultural a fost despre „unitatea neamului românesc din perspectiva «Ligii culturale», despre

⁵¹ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1926*, București, Edit. „Ligei Culturale”; Vălenii-de-Munte, Tipografia „Datina Românească”, 1926, p. 48.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, p. 57.

⁵⁴ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1927*, București, Edit. „Ligei Culturale”, 1927, p. 87.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 88-89.

legăturile de totdeauna dintre Transilvania și Țara Mamă, despre jertfele românilor de pe ambele versante ale Carpaților pentru Unirea cea mare, despre datoria tuturor de a-i apăra hotarele din veac în veac, de a-i spori cultura”. Încheierea a căzut ca o somație metalică: „La lucru deci, la lucru năprasnic și fără odihnă !”⁵⁶, așa cum își amintea în *Memoriile* sale, istoricul Vasile Netea.

Congresul anul din 1928 s-a desfășurat între 3 și 4 iunie 1928 la Târgoviște și s-a axat pe schimbarea statutelor Ligii, conceput pentru respectarea realităților vremii. S-a decis înființarea unui Comitet al Asociației auditorilor cursurilor Universității Populare „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte și un Comitet de doamne al Ligii Culturale.

Clujul a găzduit Congresul din anul 1929 între 23 și 21 iunie 1929, care s-a ținut în sala Teatrului Național. „Preotul Pușca, reprezentantul Bisericii ortodoxe, vorbește de rolul bisericii în propaganda culturală condusă de Ligă și Pr. Elie Dăianu în numele bisericii greco-catolice românești, cea mai numeroasă din Cluj, aduce salutul Ligii, care a susținut nădejdiile Românilor ardeleni. Rolul Ligii nu a încetat, ea are încă mult de lucru. Aduce urări de prosperitate pentru viitor și de armonie între națiile noastre”⁵⁷. Iulia Hațegan, reprezentantul „Asociației” din Sibiu, amintește de importanța Ligii și de rolul jucat în pregătirea unirii, „adresându-se școlii, armatei și bisericii, stâlpi pe cari se razimă nația și astăzi”⁵⁸. Nicolae Iorga a propus ca învățătorii să sprijine Liga în difuzarea de cărți, care nu sunt solicitate de public și „Ministerul le-ar putea pune la dispoziție revista „Cuget Clar”, scrisă de tineretul din învățământ”⁵⁹. Printre nemulțumirile față de acțiunile Ligii s-au numărat închiderea „Teatrului Popular” al Ligii, care nu a susținut suficient acest proiect și „Loteria Ligii”, la care premiile au fost prea mari și au generat un venit prea mic.

Inaugurarea Palatului Ligii Culturale pe 7 noiembrie 1929 a fost o încununare a unui amplu proces de strângere de fonduri început în

⁵⁶ Vasile Netea, *Memorii*, Târgu-Mureș, Edit. Nico, 2010, p. 30; <https://bjmures.ro/wp-content/uploads/2022/01/N00101.pdf>.

⁵⁷ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1930*, București, Edit. „Ligei Culturale”, 1929, p. 82.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 83.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 84.

1926, așa cum preciza în cuvântarea sa și domnul G.D. Scraba. „Înfăptuit cu greutate mari bănești, dar prin generozitatea și bunătatea multora, în fruntea cărora primăria Capitalei, Banca Națională a României, Prefectura județului Ilfov ca mari donatori; Casa de Depuneri și Societatea Creditul Industrial îndeosebi, ca donatoare și ajutoare prin creditul acordat d-lui inginer conductor al lucrărilor, supt garanția Ligii, mulțămită sentimentelor românești profunde ale Președintelui său d. Oscar Chiriacescu și a membrilor consiliului ei, acest lăcaș, clădit pe o suprafață de 600 m. p., a costat peste 28 milioane lei”⁶⁰.

Activitățile Congresului de la Brăila, din 21 mai 1930, au fost prezentate de către o elevă a Școlii de misionare de la Vălenii de Munte, Lia Gotea, care a elogiat excursia de pe Dunăre, debarcarea de la Chilia Mare, „unde au împărțit cărți și cărți poștale ilustrate mulțimii adunate în port și nu s-au ajuns”⁶¹. La acest congres Iorga a propus pentru anul următor ca în fiecare secție „să se organizeze conferințe în care să se arate – mai ales în noile ținuturi –, că n-a existat niciodată învrăjpire între diversele ramuri ale românismului”, fiecare filială să aibă o bibliotecă, să se facă teatru pentru cultura poporului, să răspundă fiecare secție de organizarea unui muzeu regional, prin „adunarea elementelor materiale de cultură populară, pentru opera de înfrățire și conlucrare cu naționalitățile în Ardeal și Basarabia se va face apel la fostele eleve ale școlii de misionare, ale căror adrese se vor cere de la Vălenii de Munte”⁶². Domnul D. Munteanu-Rîmnic, din Ploiești, precizează că secția locală lucrează în strânsă legătură cu „Asociația corpului didactic” și cu Universitatea Populară „N. Iorga” din Vălenii. „Amintește dorința de a se cere federalizarea tuturor Societăților Culturale și aceea de a se ține un Congres al educației libere și societăților culturale, din inițiativa Ligii Culturale”⁶³.

Despre Congresul Ligii de la Focșani, din 13-14 septembrie 1931, s-a spus că a fost unul dintre cele mai reușite congrese. Reprezentații diferitelor instituții și asociații culturale erau nelipsiți ca în fiecare an și țineau cuvântări cu mesaje naționaliste și culturale. Astfel, au participat:

⁶⁰ *Ibidem*, p. 92.

⁶¹ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1931*, București, Edit. Ligii Culturale, f.a., p. 33.

⁶² *Ibidem*, p. 88.

⁶³ *Ibidem*, p. 86.

S.S. Protopopul G. Pascu, în numele clerului prutean; profesorul Al. Arbore, reprezentant al Asociației Corpului Didactic; prof. Șt. Pop a vorbit în numele societății culturale „Astra”; dr. Petru Topa a reprezentat Societatea „Macedo-Română”; Gh. Lungulescu era din partea Ateneelor populare din București; Șt. Ionescu-Dobruceanu, din partea Fundației culturale „Vasiliu Bolnavu”; prof. G. Moroianu a vorbit în numele Secției și a Academiei de Comerț din Cluj; D. Traian Cotigă a ținut un discurs din calitate de președinte al Asociației Centrelor Studențești⁶⁴.

Dintre evenimentele marcante ale aceluiași an sunt amintite: comemorarea lui Mihai Viteazul în biserica Mihai-Vodă, aniversarea împlinirii a șase sute de ani de la bătălia de la Posada și serbările jubilară de zece ani ale Universității din Cluj. Tipărirea „Calendarului Ligii Culturale” s-a făcut cu mare greutate, din lipsa de fonduri și s-a hotărât să se retipărească volumul I din *Cartea bună*, cu poeziile lui Mihai Eminescu⁶⁵. De asemenea secțiile: Buzău, Cluj și Tecuci au avut o bogată activitate culturală, organizând conferințe, șezători și serbări, dar au fost implicați și în acte caritabile, „au acordat burse elevilor și studenților (secția Cluj oferise până atunci peste 300 burse, bani strânși de către comitetul de doamne, pentru studenții auditori ai cursurilor de la Vălenii-de-Munte), iar secțiile Găiești și Odobești au dat și o deosebită atenție jocurilor și cântecelor românești”⁶⁶.

Necesitatea înființării de biblioteci publice a fost o veche temă discutată în toate congresele Ligii. Și de această dată domnul Traian G. Stoenescu propune ca fiecare secție să fie obligată „a face o Casă de cetire”. Nicolae Iorga a amintit că Liga nu dispune de suficiente resurse, pentru întemeierea de biblioteci în orașe, dar o soluție ar fi „să organizeze aceste biblioteci, utilizând și cărțile care se găsesc la unele școli și autorități și care nu au legătură cu ele. Din aceste cărți s'ar face un deposit, din care s'ar distribui de Ligă, supt supravegherea unui comitet de profesori. La sate cărțile bibliotecilor s'ar împrumuta și acasă”. Iorga extinde importanța șezătorilor astfel la „șezătorile culturale să fie invitați a lua parte și elevii, dar și părinții copiilor. Tineretul să fie

⁶⁴ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1932*, București, Edit. Ligii Culturale, f.a., p. 29.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 35.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 37.

îndemnat a face șezători, trupe de diletanți, serbări etc. Se va da această sarcină unei persoane din Comitetul Central”⁶⁷.

Congresul anului 1932 s-a organizat la București, cea mai veche și activă secție a Ligii. S-a dezbătut problema secțiilor din Secuime aflate în impas. La propunerea lui Nicolae Iorga „Comitetul Central va «adopta» secția Biczul Ardelean, după care d. Șt. Pop, declară că secția București va «adopta» și ea secția Voșlăbeni, iar secția Vălenii-de-Munte va adopta și ea o altă secție din Secuime. D.I.P. Rădulescu-Râmnic (Focșani) arată cum secția sa a adoptat comuna Bicsad (Trei Scaune), cum a urmat o interesantă corespondență între elevii școlilor respective, plină de duioșie, cum s’a proiectat și o excursie a secției Focșani la Bicsad”⁶⁸.

Propuneri similare se fac și în alte zone ale țării. Domnul N. Boiciuc (Boian-Bucovina) atrage atenția asupra „ucrainizării” românilor din Bucovina și cere să se adopte și de acolo comune. Iorga a propus o implicare cu folos a Ligii Culturale în toată Bucovina, „indemnizații de deplasare celor însărcinați a fi misionarii acestei propagande”, iar domnul T. Crudu (Botoșani) a anunțat că secțiile Botoșani și Dorohoi vor adopta secțiile bucovinene Boian și Mahala. Referitor la situația românilor din afara țării, Al. Calotă (Giurgiu) a amintit de românii din Bulgaria și Grecia, care sunt lipsiți de cărți românești, și spune că secția sa vrea să înființeze o bibliotecă românească la consulatul românesc din Rusciuc⁶⁹. Pentru o promovare culturală eficientă, Nicolae Iorga credea că sunt utile și cărțile poștale – „pentru transportul cărora s’ar acorda oarecare reducere –, și că s’ar putea tipări și calendare, cu imprimarea pe scurt a faptelor principale din istoria Românilor, pe fiecare filă care ar servi de carte poștală”⁷⁰.

Ca urmare a aniversării a 100 de ani de la data când orașul Călărași a fost declarat capitală de județ, Congresul pe anul 1933 s-a ținut între 4-5 iunie în acest oraș. Iorga a invitat călărășenii să se înscrie la Cursurile de la Văleni, ce urmau să înceapă pe 15 iulie. El a amintit de numărul mare de participanți din Ardeal și Bucovina de dinainte de

⁶⁷ *Ibidem*, p. 41.

⁶⁸ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1933*, București, Edit. Ligii Culturale, f.a., p. 43.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*.

război și de numărul mare de misionare ce participau la Școala de Misionare. Deplânge scăderea numărului de misionare, astfel dacă în anii trecuți erau câte 50 de participante, în anul 1933 au fost doar 12. „Școala primește eleve bursiere cu 10.000 lei anual și roagă să se facă propagandă pentru a trimite eleve, ca să „iasă din îmbâcseala școlilor publice, căci e păcat ca o operă ca aceasta să se istovească în părăsire”⁷¹ și că primește și eleve cu patru clase gimnaziale⁷². Iorga promovează ideea înființării unui cinematograf cultural, iar secției București îi sugerează să organizeze cu elevii de liceu diverse cercuri iarna „la câte un ceaiu, la care să se facă discuții folositoare. „Pentru îndrumarea tineretului „pe un drum sănătos și serios”, de folos sunt și cercurile de studii naționale, a căror activitate să fie publicată”⁷³.

La Congresul de la Brașov din 1936 au luat cuvântul diverse personalități locale și reprezentanți ai unor instituții colaboratoare. În numele Uniunii Femeilor Române, d-na M. Baiulescu „salută pe congresiști, arătând importanța Ligii Culturale în viața Ardealului până la unire și care a contribuit în mare măsură la realizarea visului milenar”. Domnul gen. Negreanu, din partea Caselor Naționale, a avut o intervenție, iar din partea Tinerimii Române, președintele Nae Dumitrescu, „arată că instituția de sub președinția d-sale activează alături de «Liga Culturală», care urmărește două scopuri mari, patriotismul și moralitatea”⁷⁴.

Nicolae Iorga a susținut o cuvântare în care a îndemnat la un act cultural deschis în toate mediile sociale. „O viață românească trebuie să se simtă oriunde, iar nu numai în oficiile administrative. În loc să se închidă fiecare în colțul său cu câțiva prieteni cătând nesfârșite cercuri de izolare stearpă, să se vadă între ei neconținut românii din toate straturile sociale și din toate locurile”⁷⁵. Secretarul Ligii, D. Zaharia, a solicitat introducerea unei cotizații în secțiile Ligii din capitalele de județ, urmând ca aceste fonduri să fie folosite pentru tipărirea de cărți pentru popor. Cu această ocazie Liga Culturală a inaugurat la Brașov,

⁷¹ *Calendarul Ligei Culturale pe anul 1934*, București, Edit. Ligii Culturale, f.a., p. 43.

⁷² *Ibidem*, p. 64.

⁷³ *Ibidem*, p. 65.

⁷⁴ „Dimineața”, nr. 10603, din 1 iulie 1936.

⁷⁵ *Ibidem*.

Muzeul Regional „Țara Bârsei”, „înzestrat cu numeroase piese rare și de o deosebită valoare”⁷⁶.

Anul 1937 readuce Congresul Ligii Culturale la Iași, în zilele de 27-29 iunie. Momentul a fost marcat cu inaugurarea unei librării a „Ligii culturale” din Iași, „după care asistența a vizitat expoziția de icoane și ceramica românească, situată în una din încăperile palatului Mitropoliei”⁷⁷. Presa a asociat acest Congres și cu o reapropiere a lui Iorga de gruparea naționalistă din jurul lui A.C. Cuza, pentru așa numitul „program de românizare a orașelor”, în jurul bisericilor și instituțiilor de cultură – și mai ales prin întemeierea – alături de vechile așezări eteroclite – „a cartierelor noi de viață națională românească”⁷⁸. În planul lui Iorga, românizarea Iașului se începe cu construirea bisericii din Copou, ctitorită de Nicolae Iorga, azi Biserica Sf. Nicolae⁷⁹. Arhitectul N. Ghica-Budești a fost invitat în calitate de expert, ca „singurul cunoscător al vechiului nostru stil. D-sa va da directive pentru clădirea bisericii de la Copou, a sălei de adunare și a altor clădiri. Vom aduce material de construcție și vom reconstitui Iașul nostru. În vechiul Iași vom impune zone de protecție – oaze românești – în jurul sfințelor locașuri, așa cum prevăd legile în țări civilizate”⁸⁰.

La Botoșani în 1938, secretarul Ligii a prezentat o sinteză a ultimelor realizări: „Pavilionul permanent al României la Expoziția biennială de la Viena; la București, Teatrul Ligii Culturale; Biblioteca Ligii culturale, tot mai mult frecventată; editarea noii Constituții pe un preț redus; prăznuirea memoriei lui Mihail Viteazul, la Șelimbăr; la Iași, anul acesta, comitetul Central a pus bazele unor așezăminte culturale, localul fostului cămin al studenților basarabeni revenind în patrimoniul Ligii”⁸¹. Prin finanțare de la Ligă, Nicolae Iorga a anunțat înființarea a două burse pentru fete din Botoșani, care vor studia la Școala de Misionare din Vălenii de Munte, iar domnul col. Craiu, finanțează încă trei burse⁸².

⁷⁶ „Dimineața”, nr. 10603, din 5 iulie 1936, p. 12.

⁷⁷ „Curentul”, nr. 3372, din 21 iunie 1937, p. 4.

⁷⁸ *Ibidem*, nr. 3381, din 1 iulie 1937.

⁷⁹ Începută în 1937, este finalizată în 1943. Pentru omagierea ctitorului, un bust al lui Nicolae Iorga se află în curtea bisericii și un altul în biblioteca bisericii.

⁸⁰ „Universul”, nr. 189, din 12 iulie 1938, p. 7.

⁸¹ „Romania”, nr. 30, din 1 iulie 1938.

⁸² *Ibidem*, nr. 31, din 2 iulie 1938.

Anul 1940 este unul dificil în contextul intern și internațional, afectând și activitatea Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor, care decide organizarea congresului anual în 8 decembrie 1940, la București. Este un congres atipic, organizat doar administrativ fără acțiuni culturale, decizie luată în ședința Comitetului Central Executiv din data de 5 noiembrie 1940. Deplasarea membrilor era costisitoare și în acest context cei care nu participau trebuiau să trimită până pe 30 noiembrie 1940 „o dare de seamă de activitatea culturală și financiară a secțiilor”⁸³.

După moartea lui Nicolae Iorga, intervalul 1940-1948 a fost unul de supraviețuire pentru Liga Culturală. În afară de activități răzlețe organizate de secțiile din țară și de întreținerea Universității Populare „N. Iorga” și a cursurilor organizate aici, au fost printre puținele acțiuni culturale finanțate de Ligă. În anul 1948 singura sursă de finanțare a Ligii erau sumele obținute din chiriile de la Palatul Ligii⁸⁴, situație care se încheie odată cu integrarea tuturor secțiilor Ligii în Direcțiunea Așezămintelor Culturale din Ministerul Artelor și Informațiilor⁸⁵.

Concluzionând, scopul evenimentelor organizate sub egida Ligii Culturale și nu numai, sunt reiterate de Iorga și în Conferința ținută la Institutul Social Român, la 20 noiembrie 1927, în ciclul «Politica Culturii», „Cea dintâiu datorie a mea – nu știu dacă pot spune și ca profesor și ca om politic, întrucât nu știu dacă ar binevoi cineva să-mi recunoască și această calitate în momentele cele mai puțin pline de succes din întreaga mea activitate, – cea dintâiu datorie a mea este să spun că politica culturală nu se poate face decât de oameni cari au în stăpânire, ei înșiși, întregimea culturii poporului lor”⁸⁶.

Cele 32 de congrese anuale, din intervalul 1908-1940, s-au adresat tuturor categoriilor de români, de la conferințe și lucrări de specialitate până la concursuri de plugărit, toate vizau aria de activități cu adresabilitate generală. Nicolae Iorga a fost un om al poporului, al întoarcerii la origini și în spiritul respectului pentru oameni, apelând la educația non-formală, ca singură opțiune în culturalizarea poporului.

⁸³ ANIC, fond Liga Culturală, dos. 71/1940, f. 25.

⁸⁴ *Ibidem*, dos. 86/1948, f. 8.

⁸⁵ „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 159, din 13 iulie 1948.

⁸⁶ Nicolae Iorga, *Politica Culturii*, „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială”, f.l., f.a., p. 478.

Analizând parcursul anual al acestor congrese, ce constau în conferințe ținute în diferite colțuri ale țării, excursii de descoperire a patrimoniului național, evenimente comemorative, spectacole de teatru organizate de teatrul Ligii, se poate concluziona că toate acestea au fost gândite de Nicolae Iorga ca parte a culturalizării maselor. Congresele au oferit un scop comun românilor, prin abordarea unor teme pe problemele naționale și culturale identificate în societatea românească, devenind subiecte de dezbatere pe agendele de activități ale secțiilor Ligii. Relațiile interumane au facilitat o bună comunicare, dovedindu-se de un real folos comunităților locale. Asta și-a dorit și Nicolae Iorga: să interconecteze oamenii valoroși, să descopere talente, să educe tânăra generație, astfel încât cultura să devină un bun general, al tuturor românilor din toate colțurile țării și din afara granițelor.

Trecând peste suferințele și coborâșurile care de cele mai multe ori veneau din lipsurile financiare, trebuie apreciată tenacitatea lui Nicolae Iorga în atingerea scopului propus. Perioada 1920-1940 a fost cea mai prosperă în activitatea Ligii Culturale, așa cum o demonstrează vizibilitatea și impactul în societatea vremii, toate datorate muncii neobosite a lui Nicolae Iorga.

Nicolae Iorga a acționat dintr-un crez personal al iubirii de oameni și de istorie și nu așa cum a fost acuzat în mai multe rânduri de orgoliu personal, interes în a subjuga Liga Culturală ideilor sale politice sau de promovare personală. Toate aceste acțiuni erau parte din marele plan de culturalizare. El sublinia că „politica culturală nu se poate face decât sub conducerea oamenilor cari au un prisos de suflet consacrat unor scopuri absolut desinteresate” ajutați de o „societate care ea însăși are începutul acestei pregătiri. Pot fi toți proorocii din lume, sfinți apostoli ai lui Dumnezeu, într’o societate care ea însăși n’are elementele trebuitoare pentru politica culturală și nu vor ajunge la nimic. Cu o societate care nu e receptivă pentru politică culturală, nu se va atinge o realizare în acest domeniu”⁸⁷.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 481.